

BROQUEVILLE, graaf Charles de (Mol 4 december 1860 – Brussel 5 september 1940).

Begon zijn politieke loopbaan in 1892 als volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Turnhout. Van 1919 tot 1925 was De Broqueville provinciaal senator voor Namen en tot 1936 gecoöpteerd senator. In 1910 werd hij minister van spoorwegen, post en telegraaf. Hij vormde in juni 1911 zelf de volgende regering, die, op enkele wijzigingen na, in augustus 1914 nog steeds aan het bewind was. Het was vooral onder impuls van De Broqueville, die in november 1912 de portefeuille van oorlog had overgenomen, dat de wet op de persoonlijke dienstplicht in 1913 door het parlement werd goedgekeurd.

Tijdens de oorlog speelde De Broqueville een sleutelrol, niet alleen als regeringsleider (tot mei 1918), maar ook als minister van oorlog (tot augustus 1917), van buitenlandse zaken (augustus 1917-januari 1918) en van nationaal herstel (januari-mei 1918). Op 24 mei 1918 nam hij ontslag als regeringsleider. De Broqueville werd nog minister van binnenlandse zaken in de eerste naoorlogse regering (november 1918-november 1919), maar hij kreeg daarna de rekening gepresenteerd voor zijn ongebreideld machtsstreven tijdens de oorlog en nam tijdelijk afscheid van de nationale politiek. In 1926 keerde hij terug als minister van landsverdediging, een portefeuille die hij tot 1931 behield. Van oktober 1932 tot november 1934 was hij opnieuw eerste minister.

De Broqueville kon, ook met zijn Turnhoutse kiezers in het achterhoofd, begrip opbrengen voor de Vlaamse eisen, maar bij de beoordeling van zijn houding tijdens de oorlog moet men rekening houden met verschillende factoren. Om de Belgische staatsstructuur op termijn veilig te stellen was hij, veel meer dan koning **Albert I**, tot toegevingen he-

reid. Anderzijds kon De Broqueville, wilde hij zijn aanzienlijke persoonlijke ambities verwezenlijken, het zich niet veroorloven de steun van Albert te verliezen. In de loop van 1915 en 1916 probeerde hij de Vlaamse gemoederen te sussen met enkele beloften voor de naoorlog, onder andere inzake de vernederlandsing van de Gentse universiteit en verbeteringen in het normaal- en lager onderwijs. Veel leverde dit niet op: door het verzet van Albert en verscheidene ministers, ook uit De Broquevilles eigen katholieke partij, kwam de regering op 10 oktober 1916 niet verder dan een vage belofte van volledige 'gelijkheid in rechte en in feite' aan de Vlamingen.

Vanaf 1916 werd De Broqueville in toenemende mate geconfronteerd met de onrust bij de Vlaamse soldaten aan het front. Op 13 januari 1916 verstuurde hij een eerste circulaire, waarin hij aandrang op de correcte toepassing van de taalwet van 1913 en de officieren aanspoorde om zich met de soldaten in hun eigen moedertaal te onderhouden. Ook daar kwam weinig van terecht, vooral omdat koning Albert I en de legeroversten ertegen gekant waren.

In de loop van 1917 nam de agitatie aan het front gevoelig toe (vorming van de Frontbeweging, de Open Brief van 11 juli aan Albert I). Op 4 augustus 1917 werd De Broqueville als minister van oorlog vervangen door generaal Armand de Ceuninck, de vleugeladjutant van de koning. Toch probeerde hij nog steeds een matigende invloed uit te oefenen. Via Leo van der Essen, sinds augustus 1917 het nieuwe hoofd van zijn politiek kabinet, nam De Broqueville discreet contact op met de Frontbeweging en met prominente Vlamingen als Frans van Cauwelaert. Er werden maatregelen genomen tegen gewone militairen, maar de leiders van de Frontbeweging en hun beschermheren, onder wie Gustaaf Sap, werden ongemoeid gelaten. De krant *Ons Vaderland* werd gecensureerd, maar niet verboden. Toen de krant eind 1917 in moeilijkheden verkeerde, benaderde Van der Essen, in opdracht van De Broqueville, de redactie.

Begin 1918 zocht De Broqueville vrij openlijk toenadering tot de Vlamingen. Dat lag niet alleen aan de gebeurtenissen in Vlaanderen en aan het front, maar in de slopende machtsstrijd in Le Havre had De Broqueville de steun van gematigde Vlaamse ministers als Prosper Poulet en Aloïs van de Vyvere hard nodig. Op de Kroonraad van 1 februari en 20 maart pleitte De Broqueville, met de steun van Poulet, Van de Vyvere en Joris Helleputte, voor de onmiddellijke splitsing van legereenheden in Vlaamse en Waalse afdelingen. Hij trachtte ook zijn collega's te overhalen om een regeringsverklaring af te leggen waarin de Nederlandstalige eentaligheid in het onderwijs, het gerecht en het bestuur beloofd werd na de oorlog. De Broquevilles voorstel bleef andermaal zonder gevolgen. De beslissing

van de Kroonraad om eindelijk een Vlaamse school voor onderofficieren op te richten werd niet uitgevoerd. Alleen de studiec commissie voor de Vlaamse problemen, die door De Broqueville was opgericht en voorgezeten werd door Van der Essen, vergaderde zesmaal tussen 10 april en 24 mei 1918.

De gematigde pro-Vlaamse opstelling van De Broqueville lag mede aan de basis van zijn ontslag als regeringsleider. Zijn toegeeflijkheid botste op toenemende kritiek bij verscheidene ministers. Na zijn kritiek op de aanstelling van generaal Cyriaque Gillain tot stafchef verloor hij definitief de steun van Albert I. De Broqueville raakte geïsoleerd en nam op 24 mei 1918 ontslag als regeringsleider.

LITERATUUR: H. Haag, 'Le comte Charles de Broqueville', in *Revue générale belge*, nr. 5 (1965), p. 1-18; – L. Schepens, *Koning Albert, Charles de Broqueville en de Vlaamse Beweging tijdens de Eerste Wereldoorlog*, 1982; – H. Haag, *Le comte Charles de Broqueville, ministre d'Etat et les luttes pour le pouvoir, 1910-1940*, 2 dln., 1990.

MARIA DE WAELE